

**ДОШКІЛЬНЕ
ВИХОВАННЯ**

1 СІЧЕНЬ
1978

ЗМІСТ роботи з розвитку мови дошкільнят визначається «Програмою та методичними настановами виховання дітей у дошкільному закладі». Головним засобом реалізації програмного матеріалу є організовані заняття, які проводяться колективно в усіх групах. Вихователь здійснює на них такі завдання:

розвиток розмовної та зв'язної мови, навчання дітей розповідати; збагачення, уточнення й активізація словника;

виховання звукової культури мовлення;

формування граматично правильної мови;

виховання інтересу й любові до художньої літератури, образного слова, вироблення вміння виразно, красиво говорити;

навчання російської мови (в дошкільних закладах, де робота ведеться російською мовою, відповідно — українською);

навчання елементів грамоти, підготовка руки дитини до письма.

Заняття з розвитку мови та ознайомлення з навколишнім життям мають свою специфіку і є одними із складних, оскільки спонукають дітей до активної розумової діяльності. Дошкільнята слухають розповіді й пояснення вихователя, відповідають на його запитання, розповідають самі, міркують, зіставляють, порівнюють, встановлюють причини зв'язки і залежності в навколишньому світі, роблять самостійні умовисновки. Слово, з яким вони мають справу, часто супроводжується наочністю, тобто в роботі беруть участь слуховий і зоровий аналізатори. Рухова активність на таких заняттях обмежена. Постійне розумове напруження зумовлює швидку стомлюваність дитини, вимагаючи від неї певних вольових зусиль. З огляду на це заняття з розвитку мови й ознайомлення з навколишнім, а надто ті, на яких переважають словесні методи навчання, проводяться зранку, першими.

Трудність у проведенні їх полягає також у тому, що педагог має працювати з усією групою водночас, зосереджувати увагу всіх дітей, інакше вони відволікатимуться, погано сприйматимуть матеріал, і мета заняття не буде досягнута.

Дошкільнята засвоюють живу, усну мову й не вивчають іще граматичних правил, не користуються підручниками. Враховуються й особливості їхньої психіки: образність і конкретність мислення, неточність сприймання, емоційність. Цим зумовлений добір відповідних методів і прийомів навчання: спостереження, екскурсії-огляди, розглядання картин, дидактичні ігри, показ діафільмів, різних видів театрів тощо.

Заняття з розвитку мови сприяють вихованню загальної культури мовлення. Під керівництвом вихователя діти привчаються слухати інших, не перебивати їх, відповідати лише тоді, коли викличуть, стояти при цьому рівно, не відволікаючись, дивитись у вічі співрозмовникові.

Поряд зі здійсненням навчальних завдань передбачається й певна виховна мета: завдання морального, патріотичного, інтернаціонального, естетичного виховання (залежно від змісту програмового матеріалу). Матеріал, який

А. БОГУШ,

кандидат психологічних наук, Ровенський педагогічний інститут

ЗАНЯТТЯ З РОЗВИТКУ МОВИ

подається дітям, має бути високоідейним, виховувати в комуністичному дусі, правильно розкривати нашу радянську дійсність, ознайомлювати з найважливішими подіями суспільного життя.

Всі заняття з розвитку мови та ознайомлення з навколишнім розподіляються на три типи. Повідомлення нових знань відбувається шляхом спостережень, екскурсій, розглядання і бесід за картинами, читання й розповідання дітям, заучування віршів. Закріплення та уточнення набутих знань — під час бесід, дидактичних ігор, розглядання картин, читання художніх творів, показу діафільмів, теат-

рів. Самостійне використання їх—у розповідях з власного досвіду і творчих, переказуванні знайомих казок, іграх-драматизаціях.

Види та структура занять

За програмою в розділі «Ознайомлення дітей з навколишнім життям, природою та розвиток мовлення» передбачається проведення різноманітних занять з використанням різних методів. Вид кожного з них прийнято визначати за профільюючим методом, наприклад: бесіда про зиму, переказування оповідання К. Д. Ушинського «Умій почекаати», дидактична гра «Чарівний мішечок» та ін. Які ж саме за-

няття з розвитку мови необхідно планувати для здійснення вимог програми?

СПОСТЕРЕЖЕННЯ — організоване й цілеспрямоване сприймання дітьми предметів та явищ навколишньої дійсності. Проводиться як самостійне заняття в молодшій і середній групах, тематика визначається відповідно до віку дітей. Це можуть бути спостереження за об'єктами та явищами живої природи, рослинним і тваринним світом, працею дорослих тощо.

На початку заняття (2—3 хв) для зосередження уваги вихованців педагог може вдатися до різноманітних засобів: використати сюрпризний момент чи загадати загадку, провести коротеньку вступну бесіду чи зачитати вірш або уривок з оповідання.

Основна частина передбачає аналіз спостережуваних предметів чи явищ і складається з запитань вихователя і відповідей дітей. У ході спостереження використовуються й додаткові прийоми: загадування загадок, розповідь дорослого, читання уривків з віршів.

Наприкінці заняття вихователь підсумовує свою розповідь і дитячі відповіді, заохочує до самостійного застосування ігрових прийомів, співання знайомої пісні.

У старшій та підготовчій групах спостереження відбуваються й у повсякденному житті, і є складовою частиною інших занять з розвитку мови.

ЕКСКУРСІЙ-ОГЛЯДИ — це так звані місцеві екскурсії, які проводяться в усіх вікових групах у межах дитячого садка. Зміст цих занять складає огляд приміщень та різноманітних предметів побуту. У груповій кімнаті, музичному залі чи на подвір'ї можна залучити до спостереження всіх дітей, а під час огляду службових приміщень дитячого закладу доцільно розподілити їх на дві підгрупи і проводити заняття з кожною окремо.

ЕКСКУРСІЯ відбувається вже за межами дитячого садка (в лісі, парку, біля річки, в магазині, бібліотеці, на будівництві тощо) і планується в середній, старшій та підготовчій групах, як правило, другим або третім заняттям.

Структура занять-екскурсій (оглядів і відвідань) така ж, як і спостережень.

ДИДАКТИЧНА ГРА — метод навчання і виховання дітей, який здійснюється в доступній і привабливій для них діяльності. Використовується в усіх вікових групах як самостійне заняття і як складова частина інших занять з розвитку мови. Структура кожної дидактичної гри залежить від її конкретного змісту.

ГРА-ДРАМАТИЗАЦІЯ — відтворення в ігровій формі змісту знайомого художнього твору (казки, вірша чи оповідання). Як організоване заняття планується лише в молодшій групі й будується так: розповідання знайомої казки вихователем; розподіл ролей та атрибутів; самостійна гра дітей. В усіх інших групах ігри-драматизації влаштовуються як розвага у вільний від занять час.

РОЗГЛЯДАННЯ ТА РОЗПОВІДІ ЗА ДИДАКТИЧНИМИ КАРТИНАМИ проводяться в усіх дошкільних групах. Структура заняття та методичні прийоми роботи з картою поступово ускладнюються залежно від вікових особливостей психіки дітей, їхнього мовного розвитку.

Молодша група: розглядання картини дітьми після коротенького (1—2 речення) вступного слова вихователя; бесіда за зображенням; сюжетна розповідь вихователя.

Середня група (2 і 3 квартали): вступна бесіда (або загадування загадки, читання вірша); бесіда за картою; зразок розповіді вихователя; складання розповіді дітьми.

Старша група. В першому півріччі заняття будуються так само, як і в попередній групі. У другому — під час розглядання знайомих картин зразок розповіді вже не дається. Після вступного слова й бесіди за змістом зображеного діти складають самостійні розповіді, придумують назву до картини.

У третьому кварталі можна запропонувати дошкільнятам коротенький план, а також вчити їх складати розповіді за серіями картин (дві картини об'єднані одним змістом) або ж використати для цього епідіаскоп. Структура заняття: бесіда за обома картинами; самостійні розповіді про кожну окремо; складання узагальненої розповіді.

Підготовка до школи група. На початку року застосовуються такі ж методичні прийоми, як і у старшій групі: бесіда за картою, план, самостійні розповіді. Але поступово вони ускладнюються, вводяться творчі розповіді. Наводимо різні варіанти побудови занять.

1. Розповіді за планом вихователя: вступна бесіда й розглядання картини дітьми; план (4—5 запитань); складання самостійних розповідей за картою; придумування дітьми початку (або кінця) розповіді; складання розповіді про одного героя чи предмет.

2. Розповіді за частинами картини: вступне слово дорослого; коротка бесіда за змістом зображеного; поділ картини на 3—4 частини, придумування назв до них; складання дітьми розповідей на кожну частину; узагальнена розповідь.

3. Розповіді за серією картин («Наша Таня», «Пори року») або невеличкими ілюстраціями, показаними через епідіаскоп: бесіда за картинами; план розповіді за першими двома; складання кількох дітьми розповідей за ними; план розповіді за наступними двома картинами; складання розповідей; цілісна сюжетна розповідь за всіма картинами.

4. Порівняльні розповіді за двома картинами близького змісту («Вулиця міста» і «На сільській вулиці», «Зимові розваги» і «Влітку на річці», «Збирання фруктів у саду», «Збирання урожаю городів тощо»); бесіда за змістом; у разі потреби можна запропонувати дітям план порівняльної розповіді за обома картинами.

5. Розповіді з власного досвіду, пов'язані зі змістом знайомої картини: вступна частина; коротенька бесіда; складання дітьми самостійних розповідей.

ЧИТАННЯ ХУДОЖНІХ ТВОРІВ та бесіди за ними проводяться в усіх вікових групах.

В молодшій та середній пропонуємо таку структуру заняття: читання оповідання, пояснення й уточнення незрозумілих дітям слів; розглядання ілюстрацій; повторне читання; коротка бесіда за змістом оповідання.

У старшій і підготовчій до школи групах бесіди за змістом оповідання відбуваються без повторного читання. Розмова за твором на морально-етичну тему підсилюється конкретними прикладами з життя групи, аналізом поведінки деяких дітей.

Подібним чином відбувається й ознайомлення дошкільнят з народними та авторськими казками.

НАВЧАННЯ ПЕРЕКАЗУВАТИ художні твори починається в середній групі з другого півріччя. Вихователь добирає невеличке оповідання з простим сюжетом, діти переказують його після повторного читання та бесіди.

Старшим дошкільнятам (у підготовчій групі і в третьому кварталі — у старшій) можна запропонувати перекази за частинами. Оповідання читається один або два рази, уточнюються або пояснюються слова, проводиться бесіда за змістом. Далі твір ділиться на кілька частин, діти придумують назви, переказують кожну частину окремо, потім — усе оповідання.

Переказуванню довшого твору доцільно присвятити два заняття. На першому проводяться читання оповідання, бесіда за змістом, розглядання ілюстрацій, повторне читання оповідання. На другому — читання і переказ.

Так само й переказування оповідання чи казки за власними малюнками. На першому занятті один-два рази читається твір (скажімо, «Ранкові промені», «Чотири бажання» К. Ушинського, «Сини» В. Осеевої), проводиться бесіда. На занятті з малювання діти малюють за змістом прочитаного. На другому занятті з розвитку мови після читання оповідання переказують його за власними малюнками (виставляються на дошку), які ілюструють кожну частину твору.

ЗАУЧУВАННЯ ВІРШІВ проводиться в усіх вікових групах.

Молодша група: розглядання предмета чи іграшки; читання вірша (3 рази); читання вірша тими дітьми, які запам'ятали його.

Середня група: вступна бесіда (загадування загадки, розглядання наочності); читання вірша, уточнення окремих слів та словосполучень; повторне читання; коротка бесіда за змістом (2—3 запитання); читання вірша вихователем; читання вірша дітьми.

Старші дошкільнята читають вірш напам'ять від початку до кінця.

Довгий вірш вивчається на двох заняттях (перша і друга його половини).

(Закінчення буде)